

**Από την επανάσταση του Θερίσου
Η νίκη των προοδευτικών δυνάμεων
στο Θέρισσο το 1905**

*Ευτυχίου Μαλεφάκη
Δ/ντή Μέσης Γεν. Εκπ/σης Χανίων*

Ο πολυτάραχος 19ος αιώνας έφθανε προς το τέλος του και η Κρήτη, που το 1821 μαζί με την άλλη Ελλάδα ύψωσε τη σημαία της ελευθερίας στέναζε ακόμη κάτω από τον απάνθρωπο ζυγό της άρρωστης Τουρκικής αυτοκρατορίας. Οι αλληπάλληλες επαναστάσεις των χρόνων 1833, 1841, 1858, 1866, 1872, 1899, 1895-96 και 1897 είχαν σαν αποτέλεσμα να της προσάψουν την επωνυμία της αιώνιας επαναστατημένης χώρας και στους κατοίκους της τον τίτλο του επαγγελματία επαναστάτη.

Η επανάσταση του 1897 διέφερε από τις προηγούμενες, επειδή συγκλόνησε τις προστάτιδες δυνάμεις, που παρακολούθησαν σαν αυτόπτες μάρτυρες τις σφαγές των χριστιανών στα Χανιά το Γενάρη του 1897 και στο Ηράκλειο τον Αύγουστο του 1898. Η σφαγή των εφτακοσίων χριστιανών από τους άτακτους Τούρκους στο Ηράκλειο, η οποία επεκτάθηκε και στη σφαγή 17 Άγγλων στρατιωτών, είχε σαν αποτέλεσμα τον απαγχονισμό ισάριθμων Τουρκοκρητικών, που κρίθηκαν ένοχοι του εγκλήματος και την άμεση έξωση των τουρκικών στρατευμάτων από την Κρήτη.

Την Κρήτη ανέλαβαν υπό την προστασία των τα στρατεύματα των τεσσάρων προστατίδων δυνάμεων, που κατέλαβαν τους τέσσερις νομούς της. Το νομό Χανίων τα Ιταλικά, το νομό Ρεθύμνης τα Ρωσικά, το νομό Ηρακλείου τα Αγγλικά και το νομό Λασηθίου τα Γαλλικά.

Ύστερα από παρατεταμένες διαβουλεύσεις και προτάσεις πολλών υποψηφίων ανάθεσαν στον πρίγκιπα Γεώργιο, γιο του βασιλιά της Ελλάδας Γεωργίου, τη διακυβέρνηση της Κρήτης ως υπάτου αρμοστή των προστατίδων δυνάμεων.

Ο πρίγκιπας Γεώργιος, που σαν αρχηγός των τορπιλακάτων περιπολούσε την Κρήτη το 1897, αποβιβάστηκε στη Σούδα την 9η Δεκεμβρίου 1898. Βιβλική ήταν η υποδοχή του. Πενήντα χιλιάδες λαού από όλα τα μέρη της αιματοβαμμένης Κρήτης τον αποθέωσαν. Στην υποδοχή παρευρέθηκαν και οι τέσσερις ναύαρχοι, Ποττιέ της Γαλλίας,

Νόελ της Αγγλίας, Σκριδλωφ της Ρωσίας και Μπεττόλο της Ιταλίας, που με την παρουσία των επιβεβαίωσαν το μεγάλο γεγονός της εκλογής και άφιξης του.

Έργο του νεαρού και φιλόδοξου κυβερνήτη ήταν η εμπέδωση της τάξης, η οικονομική ανόρθωση και η ένωση της Κρήτης με την ελεύθερη Ελλάδα.

Οι προστάτιδες δυνάμεις συμφώνησαν να κυβερνήσει την Κρήτη σαν ύπατος αρμοστής τρία χρόνια.

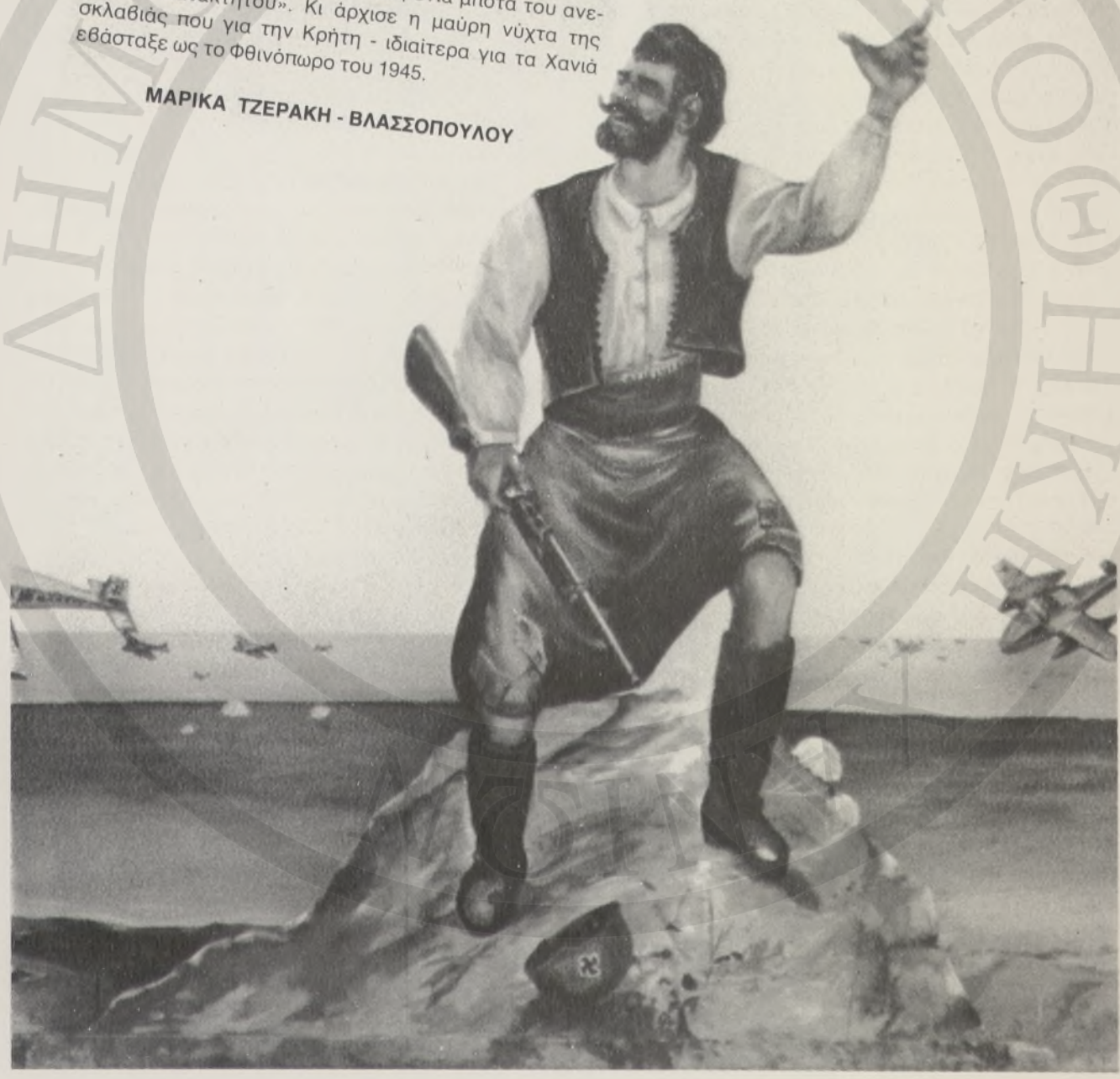
Την πρώτη κυβέρνηση, που διόρισε ο αρμοστής, την αποτέλεσαν: 1) ο Ελευθέριος Βενιζέλος, (σύμβουλος) υπουργός δικαιοσύνης 2) Μανούσος Κούνδουρος σύμβουλος εσωτερικών 3) Κωνσταντίνος Φούμης, οικονομικών 4) Νικόλαος Γιαμαλάκης, δημόσιας Εκπαίδευσης και Θρησκευμάτων και 5) Χασάν Σκυλιανάκης δημόσιας ασφάλειας. Ανέθεσε σε επιτροπή από 16 μέλη (12 Χριστιανούς και 4 Μουσουλμάνους) με πρόεδρο τον εξαιρετο Ηρακλειώτη πολιτευτή Ιωάννη Σφακιανάκη να καταρτίσει σύνταγμα. Στις 24 Ιανουαρίου 1899 προκηρύχτηκαν οι εκλογές από τις οποίες εκλέχτηκαν 138 Χριστιανοί και 50 Μουσουλμάνοι βουλευτές σύμφωνα με την πληθυσμιακή αναλογία των σύνοικων στοιχείων του νησιού.

Η πρώτη αυτή Κρητική συνέλευση με πρόεδρό της τον Ιωάννη Σφακιανάκη, που εκλέχτηκε βουλευτής, ψήφισε τον καταστατικό χάρτη του νέου πολιτεύματος, το γνωστό ως «Σύνταγμα της Κρητικής Πολιτείας». Το Σύνταγμα αυτό έδιδε υπερεξουσίες στον ηγεμόνα. Οι πολιτικοί της Κρήτης το επεδίωξαν για να διευκολύνουν τη διακυβέρνησή της από τον αρμοστή. Με ούριο άνεμο το σκάφος της Κρητικής Πολιτείας άρχισε να πλέει στο τρικυμιώδες πέλαγος της Κρητικής ιστορίας. Οι σκόπελοι φαίνονταν, αλλά όλοι περιμεναν από τον κυβερνήτη του σκάφους να τους αποφύγει. Οι κυβερνήσεις των τεσσάρων προστατίδων δυνάμεων δάνεισαν στον ηγεμόνα το ποσό των τεσσάρων εκατομμυρίων γαλλικών φράγκων,

πιρομαχικοί βυθιστήκανε και τα υπόλοιπα πλοία αναγκαστήκανε ν' ανακρούσουν πρύμναν».

Αυτή ήταν η κατάσταση κι οι Κρητικοί μόνοι, ολομόναχοι αντιμετώπισαν τον θηριώδη εχθρόν, κι «η μάχη της Κρήτης» η παραδοξότερα μάχη στα χρονικά όλων των πολέμων» όπως εχαρακτηρίστηκε ήταν μια ακόμη σελίδα δόξας του αιματοβαμμένου νησιού και της γενναιότητας των κρητικών, που τόσα δεινά υπέστησαν και τόσες σελίδες ηρωϊσμού και αυτοθυσίας έγραψαν κι ας εσκαλώθηκαν κάτω από τη σιδερένια μπότα του ανελέητου κατακτητού». Κι άρχισε η μαύρη νύχτα της σκλαβιάς που για την Κρήτη - ιδιαίτερα για τα Χανιά εβάσταξε ως το φθινόπωρο του 1945.

ΜΑΡΙΚΑ ΤΖΕΡΑΚΗ - ΒΛΑΣΣΟΠΟΥΛΟΥ

ένα εκατομμύριο κάθε μία, με τα οποία υπολόγισαν ότι θα ανορθώσουν την οικονομία της Κρήτης, που ήταν σε απελπιστική κατάσταση. Οι συνεισφορές επαναστάσεις και η Τουρκική κατοίκηση είχαν επίδραση και στα οικονομικά του νησιού. Έπρεπε να εκτελεστούν έργα υποδομής, για να μπορέσει και η Κρήτη να ακολουθήσει την ελεύθερη Ελλάδα που αγωνιζόταν και αυτή στον ολιγοχρόνιο ελεύθερο βίο της να ακολουθήσει την Ευρώπη στην οικονομική της ανάπτυξη.

Ένας από τους τέσσερις όρους των προστατιδών δυνάμεων ήταν και η δημιουργία Χωροφυλακής ή τοπικής Πολιτοφυλακής, ικανής να τηρήσει την τάξη.

Την Κρητική Χωροφυλακή στελέχωσαν αρχικά Ιταλοί αξιωματικοί. Στους Ιταλούς αυτούς αξιωματικούς οφείλει την εξαιρετική ρυμοτομία της η Παλαιόχωρα που συνοικιζόταν εκείνα τα χρόνια και η ρυμοτομία της είναι ασυνήθιστη για επαρχιακή κωμόπολη.

Ο λαός έδειξε υποδειγματική πειθαρχία και αυτοσυγκράτηση. Άνεμος δημιουργίας φυσούσε στο νέο αυτόνομο αυτό κράτος, που, παρά τα όνειρα και τις επιδιώξεις των κατοίκων του, ξεφύτρωσε με πρωτοβουλία των δυνάμεων στο Μεσογειακό χώρο.

Οι δύο αποφασιστικοί φορείς των εθνικών πόθων της Κρήτης, Βενιζέλος και Γεώργιος, συνεργάζονταν αρμονικά και η λαμπρή αυτή συγκυρία προμήνυε λαμπρά αποτελέσματα. Και οι δύο στόχευαν στον ίδιο στόχο, την ένωση της Κρήτης με τη μητέρα Ελλάδα.

Η πρώτη τριετία πλησίαζε προς το τέλος της και ο κυβερνήτης, μετά από υπόδειξη του συμβούλου του της δικαιοσύνης αναχώρησε το Σεπτέμβριο του 1900 για να επισκεφθεί τις πρωτεύουσες των τεσσάρων δυνάμεων.

Επιδίωξε με την επίσκεψή του να εκμαιεύσει τις προθέσεις των ως προς την οριστική λύση του Κρητικού ζητήματος. Διαπίστωσε όμως κατηγορηματική άρνηση στον ασίγηστο πόθο της ένωσης. Ο Βενιζέλος με τη διπλωματική ικανότητα που το διέκρινε, διαμόρφωσε την ιδέα της σταδιακής εξέλιξης προς την ενωτική λύση. Η ολοκληρωτική αυτονομία της Κρήτης θα ήταν ο σταθμός από τον οποίο θα γινόταν τα επόμενα βήματα για την ένωση.

Η ημιανεξάρτητη Κρητική πολιτεία θα έστρεφε όλες της τις δυνάμεις στην οικονομική ανάπτυξη και την πνευματική προαγωγή της.

Με ακαταμάχητα εφόδια τις κατακτήσεις αυτές θα διεκδικούσε επιτυχέστερα την ένωση. Ο Πρίγκιπας αντιλαμβάνονταν την κατάσταση διαφο-

ρετικά. Πίστευε ότι η αποτυχία του αρμοστειακού καθεστώτος θα έπειθε τις δυνάμεις στην αναγκαιότητα της ένωσης. Τις σκέψεις του ο Βενιζέλος ανακοίνωσε εμπιστευτικά στον Πρίγκιπα. Ο Αρμοστής νόμιζε ότι βρήκε την ευκαιρία να εξοντώσει πολιτικά τον αντίπαλο, που μίσησε και φθόνησε υπερβολικά, επειδή πίστεψε ότι θα τον επισκίαζε.

Οι αυλόδουλες εφημερίδες των Αθηνών και των Χανίων εδημοσίευσαν με εντυπωσιακούς τίτλους το πολιτικό ολισθημα του Βενιζέλου, που απεμπόλησε την ένωση, που λίκνισε τόσα χρόνια τόσες γενεές Κρητικών.

Ο Βενιζέλος, που με την πολιτική διόραση αντιλήφθηκε ότι δεν μπορεί να συνεργαστεί πια με τον πρίγκιπα, υπέβαλε την παραίτησή του. Ο πρίγκιπας δεν την αποδέχτηκε. Αρνητική απάντηση έδωσε και στη δεύτερη παραίτησή του, παρόλο που ο Βενιζέλος πρόβαλε λόγους υγείας και λόγους προστασίας των δύο ανηλίκων και ορφανών από μητέρα παιδιών του.

Η αυλή της Χαλέπας σχεδίαζε την αποπομπή του, ώστε να τον πλήξει αποτελεσματικότερα και ανεπανόρθωτα. Την πραγματοποίησε την 20η Μαρτίου 1901 και το διάταγμα της απόλυσής του έγραφε: «επειδή όλως αναρμοδίως υπεστήριζε και δημοσία εξέθηκε γνώμας επί σπουδαιστάτου ζητήματος του τόπου αντιθέτως προς το φρόνημα και εντολή Ημών».

Το θαυμασμό που κέρδισε με τους επαναστατικούς αγώνες του και την αρχηγία στο επαναστατικό στρατόπεδο του ακρωτηρίου, εξαφάνισε η βίαιη αποπομπή του από την κυβέρνηση και η «αναίδεια» του να εναντιωθεί προς το «Μεσία της Κρήτης», τον πρίγκιπα.

Ο Βενιζέλος αντιμετώπιζε ύστερα από την αποπομπή του και πρόβλημα επιβίωσης. Δεν είχε αποκτήσει περιουσία και οι εργασίες του ως δικηγόρου περιορίστηκαν. Η μεγάλη φήμη και ικανότητά του τον προστάτεψαν. Δεν ανήκε όμως στην τάξη των ανθρώπων που ήταν πλασμένοι να υποκύπτουν χωρίς αντίδραση. Από την εφημερίδα του «Κήρυξ» άρχισε αμείλικτο πολιτικό αγώνα κατά του πριγκιπικού καθεστώτος. Δεν ανεχόταν ο σταυραϊτός αυτός των πολιτικών αγώνων τον πολιτικό του θάνατο από το κατεστημένο της εποχής εκείνης. Είχε επίγνωση της φράσης που αργότερα ο Σήφης Κούνδουρος είπε: «Έναν πολιτικό του αναστήματος του Βενιζέλου γεννούν οι αιώνες, ενώ ένα βασιλιά ...». Ο πρίγκιπας είχε πολιτική επιρροή στα «τζάκια» και την ύπαιθρο, ενώ ο Βενιζέλος είχε στους μορφωμένους και στα αστικά κέντρα.

Δευτέρα Έκδοση γραμματοσήμων της επανάστασης 1905.

Επειδή αντιλαμβανόταν τους λόγους που τα «τζάκια» τον υποτιμούσαν, του άρεσε να τραγουδεί την μαντινάδα: «Σαν είναι ο τράγος δυνατός δεν τονε στένει η μάντρα, ο άντρας κάνει τη γενιά κι όχι η γενιά τον άντρα».

Όπλα αμάχητα στον πολιτικό του αγώνα ο Βενιζέλος είχε:

1. Την ασάφεια ως προς τη μορφή διακυβέρνησης της Κρήτης κατά την επόμενη τριετία.
2. Την αυταρχική ιδιοσυγκρασία του πρίγκιπα και τη βίαιη συμπεριφορά του που ήταν ασυνήθιστες προς τις παραδόσεις και το φιλελεύθερο φρόνημα του Κρητικού λαού, και
3. Τη σύνθεση της αυλής που την αποτέλεσαν κατά το μεγαλύτερο ποσοστό άνθρωποι του πρίγκιπα από την Αθήνα. Ο ιδιαίτερος γραμματέας του, Ανδρέας Παπαδιαμαντόπουλος, είχε τον απόλυτο λόγο στην πριγκιπική αυλή της Χαλέπας. Ήταν το «ALTER EGO» του αρμοστή, ο άνθρωπος των παρασκηνίων, ο «φορέας σκοτεινής εξουσίας» όπως ελέγετο τότε.

Μάταια ο Βενιζέλος αρθρογραφούσε στον «Κήρυκα» και πρότεινε εξομάλυνση της διαφοράς και προσέγγιση των δύο αντιθέτων πολιτικών παρατάξεων. Η πολιτική διαφορά των δύο ανδρών βάδιζε προς δυναμική αναμέτρηση με απροσδιόριστες συνέπειες για το εθνικό θέμα της ένωσης.

Αφού ο Βενιζέλος κατανόησε ότι ματαιοπονεί

αναζητώντας εξομάλυνση της αντιπαράθεσης, συνέλαβε το σχέδιο της ένοπλης λαϊκής εξέγερσης.

Το μικρό χωριό Θέρισο της Κυδωνίας, την αετοφωλιά εκείνη των Λευκών ορέων, επέλεξε για να στήσει το στρατηγείο των πολιτικών αγώνων του. Σε καμιά περίπτωση δε σκέφθηκε να κάμει το Θέρισο χώρο, που θα αναμετρήσαν στρατιωτικά με τον πρίγκιπα και τις συντηρητικές δυνάμεις της Κρήτης. Βέβαια θα ήταν ένοπλη η εξέγερση, αλλά θα απόφευγε, όσο μπορούσε, τον αδελφοκτόνο πόλεμο. Όλοι οι οπαδοί ειδοποιήθηκαν να βρίσκονται το πρωί της 10ης Μαρτίου, ημέρα Πέμπτη, στο Θέρισο. Όσοι είχαν όπλα ένοπλοι, όσοι δεν είχαν άοπλοι.

Χίλιοι περίπου άνδρες, από τους οποίους οι μισοί ένοπλοι, ανέβηκαν στο ιστορικό αυτό χωριό, που οι σελίδες της αντιαυταρχικής ιστορίας το κατέγραψαν με ιδιαιτερότητα. Την ηγεσία της εξέγερσης αποτέλεσαν:

1. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, που το Θέρισο τον ανύψωσε στις κορυφές της μεγαλοπραγμοσύνης. Ήταν ο εγκέφαλος, αλλά ταυτόχρονα και ο εθνεγέρτης που ενθουσίαζε και συγκινούσε τα πλήθη.
2. Ο Κων/νος Φούμης, ο σεμνός πολιτικός και εξαιρετος οικονομολόγος, που είχε τη φροντίδα της εξεύρεσης των πόρων της επανάστασης, και
3. Ο Κων/νος Μάνος, ο φαναριώτης της άλλης

Ελλάδας, που έτυχε λαμπράς μόρφωσης και απο-τελούσε την αιχμή της επανάστασης. Επικεφαλής των παλικαριών του διέτρεχε όλη την Κρήτη και έκανε αισθητή τη φλόγα της επανάστασης.

Το κυριώτερο αίτημα των επαναστατών ήταν η ένωση της Κρήτης και η απομάκρυνση του ύπατου αρμοστή των δυνάμεων, που απότυχε στο έργο του.

Οι δυσκολίες, που θα αντιμετώπιζε η επανάσταση, φάνηκαν αμέσως στον οξυδερκή πολιτικό της Κρήτης.

Ούτε η ένωση ήταν εφικτή ούτε η απομάκρυνση του αρμοστή δυνατή. Οι Ευρωπαίοι δε δέχονταν να μεταβάλλουν την ισορροπία του Αιγαίου, που είχαν επιτύχει με τόσες προσπάθειες και τους παρείχε ησυχία και ηρεμία. Η απομάκρυνση του πρίγκιπα προσέκρουσε και στην άρνηση της Ελληνικής κυβέρνησης, που δε δεχόταν να έλθει σε αντίθεση με τον Έλληνα βασιλιά, που γιος του ήταν ο αρμοστής. Ο Πρωθυπουργός Δεληγιάννης έδειχνε φανερά την αντίθεσή του προς την επανάσταση.

Ενώ στην επανάσταση είχαν προσχωρήσει πολλοί Κρητικοί, υπήρχαν ανασταλτικοί παράγοντες που έκαναν την επιτυχία της προβληματική.

Στην ύπαιθρο ισχυρές φιλοπριγκιπικές εστίες, που τους σπινθήρες των υποδαύλιζαν ισχυρές οικογένειες, απειλούσαν την επανάσταση με καταστροφή.

Τα Ρωσικά στρατεύματα στο νομό Ρεθύμνης και τα Αγγλικά στο νομό Ηρακλείου αγωνίζονταν να τη συντρίψουν.

Η Ρωσική αυλή είχε ισχυρούς συγγενικούς δεσμούς με τον πρίγκιπα Γεώργιο, η δε Αγγλική κυβέρνηση ήταν υπέρ της ακεραιότητας της Τουρκικής αυτοκρατορίας και ο φιλελεύθερος Αγγλικός λαός ήταν ανίσχυρος να μεταβάλλει την επίσημη πολιτική της κυβέρνησής του.

Ανασταλτικός παράγοντας προς την επανάσταση ήταν και η Κρητική χωροφυλακή, που το αρμοστειακό καθεστώς τη γαλούχησε και η αντιπαράθεσή της προς αυτό ήταν αγνωμοσύνη.

Στηρίγματα της επανάστασης ήταν 1) ο ενθουσιασμός όλων εκείνων που την ακολουθούσαν 2) η προσωπικότητα του Βενιζέλου, που έμελλε να εξελιχθεί σε αστερισμό πρώτου μεγέθους στο πολιτικό στερέωμα της Ευρώπης και 3) η χλιαρή αντίδραση των Ευρωπαίων προς την επανάσταση.

Όταν την 18 Μαρτίου 1905 οι Ευρωπαίοι αποφάσισαν να εκστρατεύσουν κατά της επανάστασης, η εκστρατεία απότυχε πριν να συναντηθούν οι αντίπαλοι.

Ο Βενιζέλος έλεγε ενδεικτικά: «Η Ευρώπη ουδέποτε θα μεταχειρισθεί καθ' ημών βίαν στρατιωτικήν. Όταν ομιλώ περί Ευρώπης δεν εννοώ βεβαίως και τας τέσσαρας προστάτιδας δυνάμεις. Αλλ' αφ' ης ανελάβομεν ημείς την διαπραξικοπήματος επίλυση του Κρητικού ζητήματος, Ευρώπη δι' ημάς είναι μία και μόνη των συμπραττουσών δυνάμεων. Διότι ως εκ του μηχανισμού κατά τον οποίον δρα η λεγομένη Ευρωπαϊκή συμφωνία και μία μόνη δύναμις αντιτιθεμένη εις τα προτεινόμενα τυχόν κατασταλτικά μέσα καθ' ημών, αρκεί να ματαιώσει αυτά...».

Παρά τα θετικά αυτά στοιχεία της επανάστασης ο Βενιζέλος αναζητούσε τρόπους αναδίπλωσής του.

Ο χειμώνας έκρουε απειλητικός τις πύλες του χρόνου και η έφοδος του θα καταπονούσε τους επαναστάτες.

Επιδίωξε και προώθησε τη συνάντηση με τους προξένους των προστατίδων δυνάμεων στις 2 Νοεμβρίου 1905 στην ιερά μονή των Μουρνιών. Ύστερα από εξαντλητικές και παρατεταμένες συζητήσεις τερμάτισαν την επανάσταση με τους παρακάτω όρους: 1) να παραδώσουν οι επαναστάτες τα όπλα των 2) να αναχωρήσουν οι λιποτάκτες της χωροφυλακής με Αυστριακό ατμόπλοιο για την ελεύθερη Ελλάδα και 3) να αφοπλιστούν και να διαλυθούν οι δημοφρουροί που ήταν σώματα στήριξης του πρίγκιπα.

Έτσι τέλειωσε η επανάσταση του Θερίσου και οι επαναστάτες γύρισαν στις εστίες τους.

Ο Βενιζέλος πρότεινε στους προξένους και επέτυχε να συσταθεί διεθνής εξεταστική επιτροπή.

Τη σύστασή της καταπολέμησαν οι φιλοπριγκιπικές εφημερίδες των Χανίων και των Αθηνών με την αιτιολογία της ανάμιξης των Ευρωπαίων στις εσωτερικές υποθέσεις της Κρητικής πολιτείας.

Το αρμοστειακό καθεστώς δε δημιουργήθηκε με την πρωτοβουλία των δυνάμεων και δε στηρίχτηκε στις ιδικές των δυνάμεις;

Η επιτροπή με πρόεδρό της τον Άγγλο Εδουάρδο Λω, υπέβαλε το πόρισμα το οποίο ανέφερε ως την ιδανική λύση του προβλήματος την ένωση της Κρήτης με το βασίλειο της Ελλάδας. Επειδή όμως αυτή είναι ανέφικτη έκρινε αναγκαία την οικονομική και διοικητική βελτίωση και ταυτόχρονα την εξομάλυνση των εσωτερικών διαφορών.

Τη διευθέτηση των διαφορών δέχτηκε ο Βενιζέλος, αλλά την απόκρουσε λυσσαλέα ο πρίγκιπας, επειδή νόμιζε πολιτικά νεκρό τον αντίπαλό

του και με την επίλυση των διαφορών τη νεκρανάστασή του.

Η αδιάλλακτη όμως αυτή στάση του πρίγκιπα τον εξημίωσε πολιτικά. Τον αποξένωσε από τις συμπάθειες του Κρητικού και Ελληνικού λαού καθώς και των προστατίδων δυνάμεων. Ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας Γ. Θεοτόκης είπε στο Γάλλο εκπρόσωπο της εξεταστικής επιτροπής: «ο ύπατος αρμοστής δεν διέθετε τα απαιτούμενα προσόντα για να κυβερνήσει τον Κρητικό λαό. Είχε διαπράξει αδεξιότητες και είχε αποξενωθεί από τις συμπάθειες σημαντικής μερίδας του πληθυσμού».

Η διεθνής εξεταστική επιτροπή επρότεινε: 1) να διορίζεται ο ύπατος αρμοστής από Έλληνα βασιλιά και να εγκρίνεται από τις προστατίδες δυνάμεις 2) να αναδιοργανωθεί η χωροφυλακή και να δημιουργηθεί πολιτοφυλακή από Έλληνες αξιωματικούς, αφού διαγραφούν από τις τάξεις του Ελληνικού στρατού 3) να αναχωρήσουν τα διεθνή στρατεύματα μετά την αποκατάσταση της τάξεως και 4) να χορηγηθεί νέο δάνειο από 9.300.000 Γαλλικά φράγκα.

Οι προτάσεις της διεθνούς επιτροπής έγιναν αποφάσεις των προστατίδων δυνάμεων, τις οποίες με ενθουσιασμό δέχτηκε το πανελλήνιο. Τις θεώρησε σημαντικό βήμα προς την πολυπόθητη ένωση, που στο βωμό της τόσες θυσίες επρόσφερε.

Ο Βενιζέλος δικαιώθηκε στους πολυδιάστατους αγώνες για την ένωση. Ο Βασιλιάς της Ελλάδας Γεώργιος διόρισε ως ύπατο αρμοστή της Κρήτης τον έμπειρο και μετριοπαθή πολιτικό Αλέξανδρο Ζαΐμη. Ο πρίγκιπας δραπέτευσε στην κυριολεξία από την Κρήτη την 12 Σεπτεμβρίου του 1906.

Η απλή και χωρίς εμβάθυνση μελέτη της επανάστασης του Θερίσου δημιουργεί την εντύπωση ότι συγκρούστηκαν δύο εγωισμοί, που η μοίρα της Κρήτης τους έταξε στην πρωτοπορία της πολιτικής της ζωής.

Ο ακούραστος και δυναμικός δικηγόρος των Χανίων, που είχε άσωστες πολιτικές και κοινωνικές ανησυχίες διεμόρφωσε τις πολιτικές του πεποιθήσεις και προσανατολισμούς. Από τους αρχαίους Έλληνες φιλοσόφους και ιδιαίτερα από τον Αριστοτέλη. Από την πολυάνθρωπη ευρωπαϊκή παροικία των Χανίων, που ο αριθμός της έφθανε εκείνη την εποχή σε 731 άτομα και τα οποία είχαν επηρεασθεί από τις σύγχρονες προοδευτικές ιδέες. Από τις εφημερίδες και τα περιοδικά των Ευρωπαίων που κυκλοφορούσαν στα Χανιά και τα οποία μελετούσε με μεγάλη επιμέλεια ο γλωσσο-

Ο Πρόεδρος και οι αρχηγοί της επανάστασης 1905.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

Κ. ΜΑΝΟΣ

Ι. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Κ. ΦΟΥΜΗΣ

(Crète).

L'église de Thierou a été proclamée l'annexion le 12 Mars 1905.

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θερίσου ἐν ἣ ἐκηρύχθη ἡ Προσφορά Νυμφῶν Γαζ (ἀρ. 193/6-8-1964)
Ἐνώσις τὴν 12 Μαρτίου 1905

μαθῆς και πολιτικά ἀνήσυχος νέος πολιτικός.

Ἡ πολιτική κίνηση τοῦ Βενιζέλου ταυτιζόταν με τις πολιτικές πεποιθήσεις και ιδέες των Γάλλων ριζοσπαστῶν. Ἐπρωτίμησε ὁμως για λόγους πολιτικῆς σκοπιμότητας ἀντί τοῦ ὄρου ριζοσπάστης τὸν ὄρο τοῦ φιλελεύθερου.

Τις ιδέες των οἱ ευρωπαϊοὶ κάτοικοι μετάδιδαν στην Κρητική μεσαία αστική τάξη, που διαμορφωνόταν κατὰ την εποχή εκείνη. Ἡ ἀναχώρηση των Τουρκικῶν στρατευμάτων τὸν Οκτώβριο τοῦ 1898 παρέσυρε σε ἀποδημία 40.000 Τουρκοκρητικούς ἀπὸ τους 72.000 που διέμεναν στην Κρήτη. Ἡ πλειονότητα των Τουρκοκρητικῶν, που ἐκπατρίστηκαν, διέμεναν στις πόλεις και ἐξασκούσαν τα ἐπαγγέλματα τοῦ ἐμπόρου, βιομήχανου, βιοτέχνη κ.λ.π.

Τους ἀντικατέστησαν στα ἐπαγγέλματα αὐτὰ οἱ χριστιανοὶ Κρητικοὶ ἀπὸ τις ἐπαρχίες, που μαζί με τους διοικητικούς υπαλλήλους, ἐκπαιδευτικούς, γιατρούς, δικηγόρους κ.λ.π. ἀπέτελεσαν την Κρητική μεσαία αστική τάξη. Ἡ συναναστροφή της με την ευρωπαϊκή συνοικία της Χαλέπας ἐπηρεάσε αὐτή και την ἐστρεψε προς τις προοδευτικές ιδέες.

Στις προοδευτικές αστικές δυνάμεις ἐστήριξε τις ἐλπίδες ἐπιβίωσής του ο χαρισματικός πολι-

τικός και αὐτῶν των δυνάμεων ἐζήτησε την ἐνίσχυση.

Ὅμως μειοψηφούσαν ὅταν ἀρχισε τους πολιτικούς τοῦ ἀγῶνες. Ὁ Ἄγγλος διπλωμάτης Ἔσμε Χόγουαρτ το ἐπιβεβαίωσε ὅταν ἔλεγε: «Τὸ κόμμα τοῦ κ. Βενιζέλου ἔχει μικράν ἀριθμητικήν δύναμιν ἐξαιρέσει των πόλεων και των ἀνησύχων δυτικῶν ἐπαρχιῶν. Εἰς τα διαμερίσματα της υπαίθρου, εἰς τὸ κέντρο και τὸ ἀναλυτικὸ τμήμα της νήσου, δίδει την ἐντύπωση ὅτι εἶναι σχεδόν ἀνύπαρκτον».

Ἡ υπεροχή ὁμως τοῦ Βενιζέλου ἦταν ποιοτική. Οἱ ἀστοὶ και οἱ μορφωμένοι υπάκουσαν στο προσκλητήρι τοῦ και τὸν ἀκολούθησαν. Δεν τὸν ἀκολούθησαν, ὅσο ἐπρεπε, τα «τζάκια» και ἡ υπαίθρος, που ἐπηρεαζόταν ἀπὸ τους πλουσίους.

Τὸ Θέρισο ἐγίνε ο στίβος των προοδευτικῶν δυνάμεων, που διεκδικούσαν τὴν νίκη, ὅταν ο Βενιζέλος κορύφωσε τους πολιτικούς τοῦ ἀγῶνες ἀπὸ την ἀετοφωλιά αὐτή.

Ὁ ἀγωνιστικὸς αὐτὸς στίβος καταξίωσε τὸν πρωταθλητὴ Βενιζέλο και καταξιωμένο τὸν παράδωσε τὸ 1910 στον ευρύτερο ἐλληνισμό για να ἐκπληρώσει, ὅσο βέβαια τὸ ἐπέτρεψε ἡ μοῖρα της Ἑλλάδας, τὰ ὄνειρα της φυλῆς ...

ΕΥΤΥΧΙΟΣ ΜΑΛΕΦΑΚΗΣ